

วารสาร นาคบุตรปริทรรศน์ Nakkhabut Paritat Journal

ISSN 3027-7779 (Online)

ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2567 Vol. 16 No. 2 May - August 2024

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช 1 หมู่ 4 ต.ท่าจั่ว อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช 80280
Research and development institute Nakhon Si Thammarat Rajabhat University 1 Moo 4, Tha Ngio, Mueang, Nakhon Si Thammarat 80280

Received: November 20, 2023

Revised: August 23, 2024

Accepted: August 27, 2024

การศึกษาวัฒนธรรมข้าวในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช

The Study of Rice Culture in Chaloem Phra Kiat District,
Nakhon Si Thammarat Province

รัตนา ไกรนรา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

กัลยารัตน์ ศิริรัตน์*

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author) E-mail: kanyarat_sir@nstru.ac.th

Rattana Krainara

Faculty of Education Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

Kanyarat Sirirat*

Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการการทำนาในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัด นครศรีธรรมราช และเพื่อศึกษาภูมิปัญญา ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี และสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้าว จากการลงพื้นที่วิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดการเข้าถึงข้อมูล 4 วิธี คือ การใช้แบบสำรวจพื้นที่โดยแผนที่ แบบการ สังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบโครงสร้างสำหรับการสนทนากลุ่ม จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 4 กลุ่มคือผู้ให้ข้อมูล ด้านบริบทชุมชนในด้านภูมิศาสตร์จำนวน 30 คน ผู้ให้ข้อมูลพัฒนาการทำนาจำนวน 30 คน ผู้ให้ข้อมูลภูมิปัญญา ที่เกี่ยวข้องจำนวน 29 คน และผู้ให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี และสถาปัตยกรรมจำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า ในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติมีพัฒนาการการทำนา 3 ระยะคือ ระยะแรกเป็นการทำนา แบบพึ่งพาธรรมชาติ ระยะที่สองคือการเปลี่ยนแปลงโดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาในกระบวนการผลิต และผูกโยง กับเงิน หรือเรียกได้ว่าการผลิตแบบพาณิชย์ ระยะที่สามเป็นการทำนาแสวงหาทางเลือกใหม่ เป็นการปรับตัวของ ชาวนาตามปัจจัยภายนอกที่เป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ และพบว่าภูมิปัญญา ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี และ สถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้าวมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับ สภาพสังคม และเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ทำให้ชาวนาต้องปรับเปลี่ยนตามอิทธิพลจากสังคมภายนอกที่รุกเข้ามาในชุมชน

คำสำคัญ: วัฒนธรรมข้าว; การทำนา; พัฒนาการการทำนา

Abstract

This research aims to study the rice cultivation development in the Chaloe Phra Kiat district, Nakhon Si Thammarat province. It also seeks to explore the wisdom, beliefs, ceremonies, traditions, and architecture related to rice culture through qualitative field research. Four ways to collect data include surveying using maps, observation, in-depth interviews, and a draft questionnaire for group discussions. The four key informant groups were thirty community context informants in terms of geography, thirty key informants include community members, thirty rice farming development informants, twenty-nine people who provided relevant individual knowledge about wisdom, and ten people who provided information about beliefs, ceremonies, traditions and architecture. The research findings reveal three phases of rice cultivation development in the Chaloe Phra Kiat district: natural farming, technological integration, commercial production, and seeking new alternatives in response to global trends. The cultural aspects related to rice have undergone continuous changes, adapting to evolving lifestyles influenced by external societal factors.

Keywords: Rice culture; Rice cultivation; Development of rice cultivation

บทนำ

พื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยบางพื้นที่มีความเหมาะสมกับการปลูกข้าว พื้นที่นั้นมักจะก่อตัวขึ้นเป็นลักษณะของเมืองใหญ่ที่มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อย่างยาวนาน เช่น พื้นที่ในลุ่มน้ำตาปี ลุ่มน้ำปากพนัง ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ลุ่มน้ำปัตตานี เป็นต้น หรืออีกนัยยะของความหมายว่า ข้าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ไปสนับสนุนการเกิดพื้นที่สำคัญในประวัติศาสตร์ (Akkharaphutiphan, 2017) สำหรับพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง และพื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่สำคัญที่สนับสนุนความเป็นมาของทางประวัติศาสตร์ในการทำนาอย่างยาวนาน

ของจังหวัดนครศรีธรรมราช (Nuchpiyom, 2005; Kongchana, 2013) ชวนาในอำเภอเฉลิมพระเกียรติได้ส่งมอบสืบทอดวัฒนธรรมข้าวมาอย่างยาวนานผ่านช่วงชีวิตของคนหลายรุ่นจนกลายเป็นความรู้ชุดสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของคนในชุมชนเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช

หลังการปฏิบัติเขียวเมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ 26 ส่งผลถึงระบบผลิตของชุมชนชวนาทั่วประเทศ รวมทั้งชวนาในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง และชุมชนชวนาในอำเภอเฉลิมพระเกียรติด้วย ผลกระทบที่เกิดขึ้นนี้เป็นไปในลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงการลดทอนลงของระบบคุณค่า และระบบการผลิตที่หันมาสู่การผลิตเชิงเดี่ยว สามารถอธิบายให้ชัดเจนได้ว่าชุมชนทำนาในอำเภอเฉลิมพระเกียรติได้เริ่มผันตัวเองจากการทำนาเป็นการปลูกปาล์มน้ำมัน นอกจากนี้ชุดความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้าวได้รับการทดสอบ และถูกตั้งคำถามในลักษณะที่ว่าในช่วงพุทธศตวรรษใหม่ ความรู้ที่ชุมชนมีอยู่แต่เดิมนั้นยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่ได้อีกหรือไม่ บททดสอบดังกล่าวผ่านมาแล้วกึ่งศตวรรษ ทำให้สรุปได้ว่าชุดความรู้เดิมยังคงมีประโยชน์และอาจมีการปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในปัจจุบัน มีเพียงความรู้บางอย่างอาจยังไม่ได้อยู่ในรูปของความรู้ที่สำเร็จรูปที่หาได้ในสื่อการเรียนรูสมัยใหม่ แต่ความรู้ที่น้อยในชุมชน ผู้คนที่เคยทำนา หรือสัมพันธ์กับการทำนามาก่อน (Jarungkiatikun, 2018, pp. 218-239; Chonpracha, 2019, pp.159-175)

ในเบื้องต้นคณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์ชุดความรู้วัฒนธรรมข้าว มีการศึกษาและทำความเข้าใจวิถีการทำนาเพื่อให้เข้าใจ และสัมผัสกับวิถีชวนา โดยในบทความวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อให้เกิดการกระตุ้นต่อมคิดของกลุ่มคนทำนา ระหว่างที่ได้เล่าความทรงจำผ่านถ้อยคำ ซึ่งได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าทบทวนองค์ความรู้การผลิตที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้าวที่มีความแปรผันตามพลวัต ที่ต้องขับเคลื่อนควบคู่กับการปรับตัวที่ท้องถิ่น (Sangsri & Sangsri, 2022, pp.158-170, Mathuraspreecha & Tobarnancha, 2022, pp. 91-123) ในส่วนของการศึกษาวัฒนธรรมข้าวครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีโอกาสได้ศึกษาชุมชนเฉลิมพระเกียรติในระยะ 3 ปีที่ผ่านมา ทำให้เห็นว่าวัฒนธรรมข้าวในชุมชนมีหลากหลายประเด็นที่พบว่าย่อย ๆ เลื่อนหาย เช่น ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี และสถาปัตยกรรมในวัฒนธรรมข้าวในพื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งความรู้ที่รับจากการลงพื้นที่นอกจากจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ความรักหวงแหนในวัฒนธรรมของชุมชนแล้ว ยังจะนำไปสู่การเป็นตัวช่วยให้เกิดแนวทางการพัฒนาที่มองร่องรอยของอดีตผ่านปัจจุบัน และการกำหนดทิศทางอนาคตได้อย่างเข้าใจ (Suriyasang & Monthong, 2005) ที่สามารถนำไปสู่การหยิบยกประเด็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้าวที่ค้นพบไปพัฒนาแนวทางใหม่เพื่อเป็นนวัตกรรมที่จะสร้างมูลค่าสู่ชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการการทำนาในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาภูมิปัญญา ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี และสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้าวอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) อันได้แก่ วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อทำการศึกษาพัฒนาการการทำนาชุมชน ภูมิปัญญา ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี และสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้าว โดยนำข้อมูลที่ได้ทำการเก็บรวบรวมจากเอกสารชุมชน หลักฐานทางประวัติศาสตร์ และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากนั้นนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และธรรมชาติที่มีมาในอดีต โดยเชื่อมโยงไปถึงประวัติศาสตร์สภาพแวดล้อมทางวัตถุ และประวัติศาสตร์สภาพแวดล้อมเชิงวัฒนธรรม ภูมิปัญญา โดยได้เน้นที่ภาพตัวแทนของสภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กับสังคม ประวัติศาสตร์สภาพแวดล้อมทางการเมือง เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของรัฐบาล กฎหมาย และนโยบายของรัฐ และทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) อันเป็นวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพที่เริ่มต้นจากข้อมูลนำไปสู่การอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสร้างมโนทัศน์ และกรอบแนวคิด

สำหรับอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษากระบวนการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลจะดำเนินไปพร้อม ๆ กัน ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสูงสุดสามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านบริบทชุมชนในด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากร เศรษฐกิจชุมชน สังคม และวัฒนธรรม ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลพัฒนาการงานได้แก่ กลุ่มคนทำนาแบบพึ่งพาธรรมชาติทำนาในช่วงก่อน ทศวรรษ 2520 กลุ่มคนทำนาพึ่งพาเทคโนโลยีทำนาในช่วงทศวรรษ 2520-2550 และ กลุ่มคนทำนาแสวงหาทางเลือกใหม่ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ กลุ่มนาแซมดิน กลุ่มเกษตรกรกร้าวหน้า และกลุ่มนาแปลงใหญ่
3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับวิถีการทำนา ได้แก่ การทำขนมจากข้าว การผลิตเครื่องมือการทำนา การผลิตหมวกเปียว การทำเคยปลา และการทำตาลโตนด
4. กลุ่มคนที่มีความรู้เกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี และสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้าว ได้แก่ ปราชญ์ชุมชน และเจ้าของเรือนข้าว ห้องข้าวที่ยังคงสภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยเลือกจากกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ประกอบด้วยผู้แทนในการให้ข้อมูลในฐานะผู้รู้ โดยมีคุณสมบัติการเป็นผู้รู้ ผู้ที่รับรู้ข้อมูลและพร้อมเต็มใจที่จะให้ข้อมูลในประเด็นพัฒนาการการทำนา ภูมิปัญญา ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี และสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้าว ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ตัดสินใจเลือกโดยอาศัยคุณสมบัติที่เป็นผู้รู้ เพื่อให้ลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และสามารถตอบคำถามของการวิจัย ดังต่อไปนี้ ผู้ให้ข้อมูลด้านบริบทชุมชนในด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากร เศรษฐกิจชุมชน สังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน จำนวน 30 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลพัฒนาการงาน จำนวน 30 คน จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน ประกอบด้วย กลุ่มคนทำนาแบบพึ่งพาธรรมชาติทำนาในช่วงก่อนทศวรรษที่ 2520 กลุ่มคนทำนาพึ่งพาเทคโนโลยี ทำนาในช่วงทศวรรษ 2520-2550 และ กลุ่มคนทำนาแสวงหาทางเลือกใหม่ ได้แก่กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ กลุ่มนาแซมดิน กลุ่มเกษตรกรกร้าวหน้า และกลุ่มนาแปลงใหญ่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับวิถีการทำนา จำนวน 29 คน ดังนี้ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทำขนมจากข้าว 10 คน ภูมิปัญญาการผลิตเครื่องมือการทำนา 10 คน ภูมิปัญญาการผลิตหมวกเปียว 3 คน ภูมิปัญญาการทำเคยปลา 3 คน ภูมิปัญญาการทำตาลโตนด 3 คน และกลุ่มคนที่มีความรู้เกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี และสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้าว 10 ประกอบด้วย ปราชญ์ชุมชน 5 คน เจ้าของเรือนข้าว ห้องข้าวที่ยังคงสภาพ 5 คน

การสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิด้วยการศึกษาภาคสนาม จึงได้กำหนดวิธีการเข้าถึงข้อมูลไว้ 4 วิธี คือ การใช้แบบสำรวจพื้นที่โดยใช้แผนที่ แบบการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบโครงสร้างสำหรับการสนทนากลุ่ม

การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำวิธีการเข้าถึงข้อมูลเสนอที่ปรึกษางานวิจัย และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ และสำหรับแบบสำรวจพื้นที่โดยใช้แผนที่ แบบการสังเกต แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบโครงสร้างสำหรับการสนทนากลุ่มนั้น ผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความถูกต้อง และแก้ไขปรับปรุงให้เกิดความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ก่อนนำไปทดลองใช้ และปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนใช้เก็บข้อมูลในภาคสนามจริง

กระบวนการเก็บข้อมูล

ในการลงพื้นที่สำรวจชุมชนเพื่อทำความเข้าใจภูมิศาสตร์นั้น ผู้วิจัยได้สำรวจพื้นที่นาข้าว ระบบชลประทาน โดยการใช้แผนที่ในการทำทำความเข้าใจประเด็นทางภูมิศาสตร์ รวมถึงการสำรวจสถาปัตยกรรมในวัฒนธรรมที่ชุมชนเรียกว่า เรือนข้าว หรือห้องข้าว ที่ยังหลงเหลืออยู่ และในส่วนของโรงเก็บฟาง การสำรวจนี้เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับพื้นที่วัฒนธรรมข้าว การสังเกต ผู้วิจัยได้ใช้แบบสังเกต เพื่อสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ดังนี้ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นการบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมเหมือนกับสมาชิกชุมชนทุกประการ ในการสังเกตที่เป็นรูปธรรม นอกจากนั้นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในกระบวนการทำนาในช่วงปี เพื่อจัดทำปฏิทินการผลิต และสังเกตกระบวนการที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาในวัฒนธรรมข้าว และมีการบันทึกข้อมูล และมีการตรวจสอบข้อมูลเพื่อความครบถ้วน จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสังเคราะห์เพื่อให้ข้อมูลสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์หลังจากได้สำรวจพื้นที่เบื้องต้นก่อน และได้เลือกกลุ่มคนที่มียุคความรู้เพื่อให้ได้ข้อมูล 2 ประเด็น ได้แก่ประเด็นพัฒนาการทำนา ประเด็นในการสัมภาษณ์กับกลุ่ม ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน บุคคลอาวุโส หรือผู้รู้เรื่องราวของชุมชน ในประเด็นที่วิธีการทำนา และกลุ่มชุมชนเกี่ยวกับการทำนา เพื่อให้ครอบคลุมการพัฒนาการทำนาทั้ง 3 ยุค ได้แก่ การทำนาแบบพึ่งพาธรรมชาติ การทำนาแบบพึ่งเทคโนโลยี และการทำนาแสวงหาทางเลือกใหม่ ทั้งหมดเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของการทำนาที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมข้าว และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง ประเด็นที่สองเป็นการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน บุคคลอาวุโส หรือผู้รู้เรื่องราวของชุมชน พระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีข้าว และจัดทำข้อมูลผู้รู้ เจ้าของภูมิปัญญา อันได้แก่การจัดการดินและที่ดิน ภูมิปัญญาด้านภูมิอากาศ ภูมิปัญญาการจัดการน้ำ ภูมิปัญญาการผลิตเครื่องมือ เครื่องใช้ในวัฒนธรรมข้าว ภูมิปัญญาการบริโภคและการแปรรูปข้าว ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี และสถาปัตยกรรมในวัฒนธรรมข้าว ข้อมูลที่ได้ทำให้สะดวกในการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูล การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ทำการนัดหมายผู้ให้ข้อมูลมาประชุมร่วมกันเพื่อซักถาม เก็บข้อมูล โดยมีประเด็นสำคัญเป็นโครงร่างที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ วิธีการทำนาโดยใช้เส้นเวลา (Timeline) และวัฒนธรรมข้าวที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนโดยใช้กลุ่มผู้นำชุมชน และผู้รู้ ผู้ให้ข้อมูลภูมิปัญญาโดยข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มเป็นข้อมูลที่มาจากการระดมความคิดเห็นจากกลุ่มคน และเป็นการตรวจสอบจากผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มกันเองตามประเด็นที่กำหนด หากข้อมูลที่ได้ในบางประเด็นไม่ชัดเจนด้วยข้อจำกัดเวลา ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลหลังลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่สมบูรณ์ ครบถ้วน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีการตรวจสอบ 4 ด้าน ต่อไปนี้ การตรวจสอบด้านข้อมูล เป็นการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่เก็บได้นั้นมีความถูกต้องหรือไม่โดยพิจารณาการตรวจสอบแหล่งข้อมูล 3 แหล่งคือเวลา สถานที่ บุคคล ตรวจสอบด้านที่สองเป็นการตรวจสอบผู้เก็บรวบรวมข้อมูลว่านักวิจัยแต่ละคนเก็บข้อมูลต่างกันอย่างไร หากมีการเปลี่ยนผู้สังเกต และไม่แน่ใจในชุดข้อมูลจึงเปลี่ยนผู้เก็บข้อมูล ตรวจสอบด้านทฤษฎี ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ทฤษฎีในการแปลความ ข้อมูลมีความแตกต่างกันเล็กน้อยเพียงใด และได้ทำการสรุปเหตุการณ์แต่ละครั้งไป ขั้นตอนสุดท้ายตรวจสอบด้านวิธีการเก็บข้อมูล ตรวจสอบว่าผู้เก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการเก็บข้อมูลอย่างไร ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมควบคู่ไปกับการซักถามและสนทนากลุ่ม จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้เป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม โดยได้นำมาสรุปประเด็นโดยการพรรณนาวิเคราะห์ ด้วยระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์ และทฤษฎีฐานราก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพไปพร้อมกับการเก็บข้อมูลที่มีการจัดระเบียบหมวดหมู่ตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่โน้มน้าวเข้าสู่ศูนย์กลางของความจริง หรือปรากฏการณ์ตามธรรมชาติของสังคมมากที่สุด ทั้งนี้มีการจัดระเบียบข้อมูลโดยยึดหลักขอบเขตเนื้อหาของการวิจัยเป็นหลักจำแนกกรอบการบันทึกข้อมูลประเด็นหลัก 2 ประเด็นได้แก่ ประเด็นการพัฒนาการทำนา ประเด็นที่สองวัฒนธรรมข้าว

โดยนำข้อมูลแบ่งหมวดหมู่ข้อมูลประเด็นย่อยที่เก็บข้อมูลได้สู่ประเด็นหลักที่ได้กำหนดไว้ และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์คุณค่าวัฒนธรรมข้าวเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวัฒนธรรมข้าวในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งมีพื้นที่เป็นตะกอนร่วน ยุคควอเทอร์นารี (Q) หมายถึง กรวด หทราย ดิน และดินเหนียวที่ยังไม่แข็งตัวกลายเป็นหิน อายุประมาณ 1.8 ล้านปี จนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นยังพบว่าการระบายน้ำของดินไม่ดี มักมีน้ำแช่ขังในฤดูฝน ไม่เหมาะสมเพาะปลูกพืชไร่ ไม้ผล และไม้ยืนต้น แต่พื้นที่ตอนในเขตดินชั้นเป็นเขตที่ฝนตกชุก และกระจายสม่ำเสมอเกือบทั้งปี จึงเหมาะในการทำนา ทั้งนี้ในพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ราบลุ่มมีแหล่งน้ำเกือบทั้งปี จึงเหมาะในการทำนา พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีแหล่งน้ำธรรมชาติ และระบบชลประทานที่เก็บกักน้ำ และป้องกันน้ำเค็มทำให้พื้นที่ดังกล่าวทำนาได้หลายครั้งในแต่ละปี พัฒนาการการทำนาในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าพัฒนาการทำนาของชุมชนในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แบ่งออกเป็น 3 ยุค โดยมีความต่างของวิธีการทำนาผ่านเครื่องมือ การเกษตร การจัดการน้ำ การรับมือกับความเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัยผ่านนโยบายของรัฐที่ส่งผลต่อการทำนา โดยการศึกษาเอกสารชุมชน เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่การสำรวจพื้นที่โดยใช้แผนที่ การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม พบว่าพัฒนาการทำนาออกเป็น 3 ยุค ดังนี้

1. การทำนาแบบพึ่งพาธรรมชาติ (ทศวรรษที่ 2430-2520) เป็นระบบสังคมที่ให้คุณค่ากับสิ่งแวดล้อม การดำรงชีวิตของชาวนาที่ไม่ได้ทำเพื่อข้าวเพียงอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญกับระบบนิเวศที่ตอบสนองความต้องการใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีพอีกด้วย การปรับตัวที่สอดคล้องกับปัจจัยภูมิอากาศ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อระบบการผลิตมาเนิ่นนาน ชาวนามีความเข้าใจธรรมชาติ และมีวิธีการสังเกตธรรมชาติรอบตัวเพื่อนำไปสู่การพยากรณ์การตกของฝน และระดับน้ำในพื้นที่นา เช่นการสังเกตหย้าครุน ในการทำนาแบบพึ่งพาธรรมชาติเป็นระบบการผลิตเพื่อการยังชีพ มีการเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้แรงงาน มีการหาปลา หาสัตว์ และพืชท้องถิ่นในพื้นที่นามากิน และมีการแลกเปลี่ยนผลผลิตกับแรงงาน เช่น ถ้ามีคนมาช่วยเก็บเกี่ยวข้าวจะตอบแทนเป็นข้าวที่เก็บได้ การทำนาแบบพึ่งพาธรรมชาติทำเฉพาะ “นาหยาบ” โดยทำทั้งนาดำ และนาหว่าน ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ และแรงงานในครอบครัว ส่วนใหญ่ผู้ที่มีนามากแต่มีแรงงานน้อยมักนิยมทำนาหว่าน เพราะใช้แรงงานน้อยกว่า ส่วนผู้ที่มีพื้นที่น้อย และนาอยู่ในที่ลุ่มมักจะทำนาดำ ชาวนาจะเริ่มเก็บข้าวประมาณเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน ก่อนที่จะเก็บข้าวจะต้องทำขวัญข้าว แรกเก็บ โดยบริเวณดังกล่าวจะมีการเอาเชือกมามัดข้าวที่รวบไว้กว้างประมาณ 1 เมตร ยาว 1 เมตร ข้าวในบริเวณดังกล่าวเป็น “ขวัญข้าวประจำบ้าน” โดยจะเก็บไว้ทุก ๆ ปี ข้าวที่เก็บไว้จะนำไปใช้ในงานมงคล งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ หรือลงเสาเอก

2. การทำนาพึ่งพาเทคโนโลยี (ทศวรรษ 2520-2550) มีการเปลี่ยนแปลงโดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาในกระบวนการผลิต และผูกโยงกับเงิน หรือเรียกได้ว่า “การผลิตแบบพาณิชย์” ยุคนี้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการผลิต มีการนำ “รถไถนา” เข้ามาใช้ในการทำนา ช่วง พ.ศ. 2510-2520 มีการนำปุ๋ย และสารเคมีเข้ามาใช้ในระบบการผลิตมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้การนำเทคโนโลยีเข้ามาสอดคล้องการบริบทชุมชนที่ปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในการทำนา ต่อมาเมื่อมีระบบชลประทานเข้ามาทำนาได้ปีละ 2 ครั้งจากที่ไถนาช่วงเวลาก่อนเข้าพรรษา หรือเรียกว่า “ห้วงชา” จะไม่ไถนาในช่วงก่อนเข้าพรรษาแล้ว การทำเทือกจะทำโดยการปล่อยน้ำใส่พื้นที่นาทำให้หน้าดินนิ่ม จากนั้นใช้รถไถขนาดใหญ่ไถก่อนแล้วใช้รถไถดินตามติดอีกครั้ง ในการทำเทือกจะใช้วิธีการคุมเลน (การคุมนาข้าว) การจัดการน้ำ พ.ศ. 2547 มีการสร้างระบบส่งน้ำแบบสูบน้ำโดยกรมชลประทานในโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สร้างเสร็จ พ.ศ. 2553 และสามารถใช้น้ำจากชลประทานในการทำนาได้ ใน พ.ศ. 2554 เมื่อมีการทำนาด้วยการอาศัยชลประทาน การทำนาจะเริ่มทำไม่พร้อมกันขึ้นอยู่กับการปล่อยน้ำจากระบบชลประทาน การเก็บเกี่ยว ทศวรรษที่ 2530 มีการเข้ามาของรถเกี่ยวข้าวในพื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ

รถเกี่ยวข้าวเป็นรถมาจากภาคกลาง มีนายหน้ามาติดต่อ และตกลงราคา ในยุคนี้ไม่มีการขอมือ และไม่มีการจ้างแรงงานมาเก็บข้าว หลังเก็บเกี่ยวจะมีรถมารับซื้อตอนเกี่ยวข้าวเสร็จ นำไปส่งโรงสีที่อำเภอเชียรใหญ่ หรืออำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช หรือส่งต่อไปยังโรงสีจังหวัดพัทลุง การส่งข้าวไปโรงสีจะพิจารณาเลือกโรงสีที่ให้ราคาดีที่สุด ปัจจุบันหลังเกี่ยวข้าวจะมีการทำฟางอัดเป็นแท่งเพื่อนำไปใช้ประโยชน์โดยบางบ้านจะสร้างโรงเก็บฟางไว้ใกล้ ๆ คอกวัวหรือบางบ้านจะสร้างไว้ให้ห่างจากตัวบ้านเพื่อป้องกันไฟไหม้

3. การทำนาแสวงหาทางเลือกใหม่ (ทศวรรษ 2550 - ปัจจุบัน) เป็นการปรับตัวของชาวนาตามปัจจัยภายนอกซึ่งเป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ทั้งเศรษฐกิจ นโยบายรัฐ ที่ส่งผลต่อตลาดของข้าว กระแสดังกล่าวมีผลกระทบเชื่อมโยงในด้านระบบนิเวศพื้นที่นาวัฒนธรรมการผลิตข้าว และการปรับตัวภายในเพื่อให้ความยืดหยุ่นต่อภาวะการเปลี่ยนแปลงบนฐานองค์ความรู้ชุมชน หรือเรียกว่า “ภูมิปัญญา” ควบคู่กับการนำมาบูรณาการกับองค์ความรู้ภายนอก ชาวนากลุ่มนี้พยายามแสวงหาทางเลือกใหม่ เพื่อตอบโจทย์การผลิตของตนเอง การอธิบาย จึงเน้นไปที่ระบบการคิดการทำนาแต่ละรูปแบบ ซึ่งจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้พบว่ามีการเลือกใหม่ได้แก่ เกษตรทฤษฎีใหม่ โคก หนอง นา โมเดล โครงการ 1 ตำบล 1 กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดใหญ่โคโรนาไวรัส 2019 โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ ประการแรก เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาเป็นพื้นที่เรียนรู้ในรูปแบบหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ ประการที่สองเพื่อเพิ่มพื้นที่เก็บกักน้ำสำหรับการทำเกษตรตลอดจนพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำด้วยระบบ และวิธีการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และประการที่สามเพื่อฟื้นฟูภาคเกษตร และการจ้างงานภายหลังการแพร่ระบาดของโรคโคโรนาไวรัส 2019 โดยมุ่งเน้นเกษตรกรที่มีความตั้งใจ เอาใจใส่อย่างจริงจังในการต่อยอดการปลูกข้าวปลอดสารพิษและการแปรรูปข้าว และให้ความสำคัญกับความยั่งยืนของสภาพดินที่ปลอดการปนเปื้อนของสารเคมี ระบบนิเวศ และผู้คน เกษตรอินทรีย์พึ่งพาอาศัยกระบวนการทางนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพ วงจรธรรมชาติ และอยู่ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ภูมิปัญญา ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี และสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้าวเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าภูมิปัญญาที่พบแบ่งออกเป็นภูมิปัญญาด้านภูมิอากาศ เช่นการสังเกตปริมาณน้ำจากหย้าครุน ถ้าหย้าครุนมีใบกิวหนเดียวฝนจะมาหนเดียว ถ้าใบกิวสองหนฝนจะมาสองหน ต้นไผ่ให้ดยอดว่าจะสูงกว่าต้นแม่ สังเกตดอกชุมเห็ด หากดอกยังบานไม่หมดแสดงว่าฝนยังไม่หมด เป็นต้น ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี จากข้อค้นพบความเชื่อดั้งเดิมชาวนาเชื่อกันว่า “แม่โพสพ” คือ ผีหรือเทวดาประจำพืชที่มนุษย์นับถือและบูชากราบไหว้เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของพืชที่ปลูกตามฤดูกาลเชื่อกันอีกว่าเทวดาประจำพืชดังกล่าวมักเป็นเทวดาผู้หญิง เพราะ “ข้าว” เป็นอาหารหลักที่ใช้เลี้ยงชีวิตให้เจริญมีสุขภาพดี ไม่มีโรคระบาด เปรียบเสมือนแม่เลี้ยงลูกให้เจริญเติบโต ชาวนาบูชาพระแม่โพสพแล้วจะทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์

การอภิปรายผล

พัฒนาการการทำนาในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช การพัฒนาการทำนาแบ่งออกเป็น 3 ระยะประกอบด้วยระยะแรกเป็นการทำนาแบบพึ่งพาธรรมชาติ (ทศวรรษที่ 2430-2520) เป็นระบบสังคมที่ให้คุณค่ากับสิ่งแวดล้อมการดำรงชีวิตของชาวนาที่ไม่ได้ทำเพื่อข้าวเพียงอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญกับระบบนิเวศที่ตอบสนองความต้องการใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิตอีกด้วย การปรับตัวที่สอดคล้องกับปัจจัยภูมิอากาศเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อระบบการผลิตมาเนิ่นนาน ชาวนามีความเข้าใจธรรมชาติ และวิธีการสังเกตธรรมชาติในการทำแบบพึ่งพาธรรมชาติเป็นระบบการผลิตเพื่อการยังชีพ การนำนาแบบพึ่งพาธรรมชาติทำเฉพาะ “นาหยาบ” โดยทำทั้งนาดำ และนาหว่าน มีขั้นตอนการเตรียมดิน ทั้งการไถดะ ไถแปร และการทำเทือก โดยใช้แรงงานสัตว์ สอดคล้องกับ Janephuangphorn & Praisitdetsakul (2022) ซึ่งได้กล่าวถึงการเตรียมดินในการทำนาโดยใช้แรงงานสัตว์ ระยะที่สองคือการเปลี่ยนแปลงโดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาในกระบวนการผลิต และผูกโยงกับเงิน

หรือเรียกได้ว่า “การผลิตแบบพาณิชย์” ยุคนี้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการผลิต มีการนำ “รถไถนา” เข้ามาใช้ในการทำนา ช่วง พ.ศ. 2510-2520 มีการนำปุ๋ย และสารเคมีใช้ในระบบการผลิตมากยิ่งขึ้น ช่วงกลางทศวรรษ 2550 การทำนาอาศัยน้ำจากชลประทานในบางพื้นที่ที่ระบบชลประทานเข้าถึง ทำให้ทำนาปีละ 2 ครั้ง ระยะที่สามเป็นการทำนาแสวงหาทางเลือกใหม่ (พ.ศ. 2550-ปัจจุบัน) เป็นการปรับตัวของชาวนาตามปัจจัยภายนอกที่เป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ทั้งเศรษฐกิจ นโยบายรัฐ ที่ส่งผลต่อตลาดของข้าว กระแสดังกล่าวมีผลกระทบเชื่อมโยงในด้านระบบนิเวศ พื้นที่นาวัฒนธรรมการผลิตข้าว และการปรับตัวภายในเพื่อให้มีความยืดหยุ่นต่อภาวะการเปลี่ยนแปลงบนฐานองค์ความรู้ชุมชน หรือเรียกว่า “ภูมิปัญญา” ควบคู่กับการนำมาบูรณาการกับองค์ความรู้ภายนอก โดยชุมชนพยายามแสวงหาทางเลือกใหม่ ได้แก่ เกษตรทฤษฎีใหม่ โคก หนอง นา โมเดล นอกจากนั้นยังมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาเป็นพื้นที่เรียนรู้ในรูปแบบหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ ประการที่สองเพื่อเพิ่มพื้นที่เก็บกักน้ำสำหรับการทำเกษตรตลอดจนพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำ และวิธีการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประการที่สามเพื่อฟื้นฟูภาคเกษตร และการจ้างงานภายหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยมุ่งเน้นเกษตรที่มีความตั้งใจ การปลูกข้าวปลอดสารพิษ และการแปรรูปข้าว ซึ่งสอดคล้องกับ Omthuan, Omthuan & Plangmal (2022) ที่กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงการทำนาตามแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นช่วงแรกของการปรับปรุงพื้นที่ โดยนำเกษตรทฤษฎีใหม่มาเป็นแนวคิดในการบริหารจัดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และบริหารงานในการทำเกษตร

ภูมิปัญญา ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี และสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้าวเขตอำเภอละโวหาร จังหวัดนครราชสีมา ภูมิปัญญาที่พบแบ่งออกเป็นภูมิปัญญาด้านภูมิอากาศ ภูมิปัญญาการจัดการน้ำ มีการผันน้ำเข้านายังคงมีใช้ในปัจจุบัน ภูมิปัญญาเครื่องมือทำนา เช่น เปี้ยว หรือหมวกเปี้ยว เจ้ย แกะ แสก และคานหาบ ภูมิปัญญาด้านเครื่องใช้ ได้แก่ ครกสีข้าว หรือครกสีมือ ครกตำข้าว วัฒนธรรมการบริโภคข้าวที่เป็นวัฒนธรรมที่เรียบง่ายมีความสุขตามอัตภาพที่พึงมี พอเหมาะกับฐานะ ชาติพันธุ์ ภูมิภาค เป็นสำคัญ ประเพณีเกี่ยวกับข้าว เช่น ประเพณีทานไฟ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตักบาตรหิวดา สถาปัตยกรรมข้าว ได้แก่ ห้องข้าว หรือเรือนข้าว โรงเก็บฟางเป็นต้น ดังกล่าวมานี้วัฒนธรรมข้าวได้ดำเนินผ่านวิถีชีวิตของชาวนาด้วยการสะสม สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และมีการปรับเปลี่ยนไปตามวิถีสมัยที่เทคโนโลยีของโลกยุคโลกาภิวัตน์เข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตแบบเดิม ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ Phayakka & Thongmeethip (2021) ได้กล่าวไว้ว่ารูปแบบเกษตรกรรมที่เปลี่ยนไปได้ส่งผลกระทบต่อพิธีกรรมทำขวัญข้าวทั้งด้านบวก และด้านลบในหลากหลายมิติ แม้พิธีกรรมทำขวัญข้าวหรือรับขวัญข้าวนั้นจะทำตามความเชื่อ และความศรัทธาที่มีต่อพระแม่โพสพ และยังเป็นกุศโลบายในการใช้พิธีกรรมทำขวัญมาเป็นเครื่องมือทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การวางแผนทำหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เกิดกระบวนการสร้างองค์ความรู้ และเกิดทิศทางการพัฒนาความรู้ทางวัฒนธรรมข้าว
2. กลุ่มชาวนาที่ต้องการปรับตัวในด้านการสร้างเศรษฐกิจ โดยใช้ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาการทำนา เพื่อเป็นฐานในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน
3. การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมข้าว เพื่อสร้างองค์ความรู้ แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นไม่ให้วัฒนธรรมข้าวอันเกิดจากวิถีชีวิตดั้งเดิมสูญหายไปตามกระแสโลกาภิวัตน์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับการรวบรวมฐานข้อมูลการทำนา และพื้นที่ทางการเกษตรในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่สังคมที่สามารถนำไปใช้ต่อยอดด้านเศรษฐกิจ เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน
2. ควรทำวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมจากวัฒนธรรมข้าวในเชิงเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนทำนาให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจจากทุนที่มีในท้องถิ่น

References

- Akkharaphutipphan, S. (2017). Buddhist Cultural Rice: Concepts and Social Foundation Management. *Journal of Majara Nakhon Nan Review*, 1(2), 57-66. (in Thai)
- Chonpracha, S. (2019). Lifelong learning. *Al-nur journal of graduate school, fationi university*, 14(26), 159-175. (in Thai)
- Janephuangphorn, J. & Praitsitsetsakul, B. (2022). Changing the Life Cycle of Farmers from a Vicious Circle to a Cycle of Opportunities: Part1. *Bangkok Business Newspaper*, Column: Jaeng see biia, p. 1-3 (in Thai)
- Jarungtikun, S. (2018). Lifelong education guidelines for driving community learning on the social and cultural context of Thailand. *Journal of Education Studies*, 46(2), 218-239. (in Thai)
- Kongchana, P. (2013). *Local history bibliography in Thailand during the past half-decade (2007-2012)*. Bangkok: Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University. (in Thai)
- Mathurasapreecha, W. & Tobarngancha, K. (2022). Legal guidelines and measures to promote and regulate lifelong learning for Thai people. *Journal of Law, Mae Fah Luang University*, 5(2), 91-123. (in Thai)
- Nuchpiyom, T. (2005). *History and Culture of Thailand*. Bangkok: Documentation and Textbook Section, Training Center for Librarians. (in Thai)
- Omthuan, K., Omthuan, R., & Plangmal, C. (2022). Farmer's Way to Change Based on Creative Economy: Case Study of London Nonna Café in Nadoon District, Mahasarakham Province. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 42(2), 161-169. (in Thai)
- Phayakka, N. & Thongmeethip, K. (2021). Tham Khwan Khao Ritual and the Change of Agricultural Practice. *Journal of Agricultural*, 39(3), 330-339. (in Thai)
- Sangsri, S. & Sangsri, P. (2022). Lifelong learning for individuals of all ages in Thai society. *Journal of Humanities and Social Sciences Thaonburi University*, 16(2), 158-170. (in Thai)
- Suriyasang, P. & Monthong, N. (2005). *Complete research report: Research project on the study of Customs And ceremonies related to rice, emphasizing the study of community-level traditions in the area of Kok Takhian Sub-district, Kapho District, Surin Province, Phase 1*. Bangkok: Research Support Fund Office. (in Thai)

ผู้เขียน

อาจารย์รัตนา ไกรนรา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

เลขที่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอมะเข่ จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280

E-mail: rattana_kri@nstru.ac.th

อาจารย์ ดร.กัลยารัตน์ ศิริรัตน์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

เลขที่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอมะเข่ จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280

E-mail: kanyarat_sir@nstru.ac.th

